

Latvijas Avīze: Uzticības atjaunošanai jāmeklē citi ceļi

Publicēta: 01.04.2009.

Latvija ir demokrātiska valsts. Jēdziena izcelsme no grieķu valodas – tautas valdīšana – pamato iedzīvotāju gaidas, ka valsts tiek valdīta viņu interesēs. Diemžēl Latvijas iedzīvotāji nav apmierināti ar politiku, politiķiem un partijām. Un šī neapmierinātība ir pamatota. Tāpēc eksperti nāk klajā ar priekšlikumiem pārmaiņām ne tikai politikā, bet arī valsts iekārtā.

Tiek apspriesta Saeimas atlaišanas kārtība, kā arī reforma vēlēšanu sistēmā. Jaunāko ideju "Latvijas Avīzē" (25.03.2009.) piedāvā politologs Aleksandrs Gārša. Viņaprāt, nevajadzētu prasīt, lai deputāti, kuri kļuvuši par ministriem, uz laiku noliktu mandātu. Šādu praksi it kā pamato varas dalīšanas princips. Latvijā, kā argumentē A. Gārša, varas dalīšana netiek konsekventi ievērota. Tiesa, parlamenta uzdevumu kontrolēt valdību ierobežo fakts, ka vairākums deputātu pārstāv tās partijas, kas veido koalīciju.

A. Gārša uzskata par absurdu, ka ievēlētiem deputātiem ir jāatsakās no demokrātiskā ceļā iegūta amata, kamēr viņu vietā nāk neievēlētie cilvēki, proti, attiecīga partijas saraksta aiz svītras palikušie kandidāti. Turklāt, parasti uz Ministru kabinetu tiekot aicināti tieši tie deputāti, kas saņēma vislabākos vēlēšanu rezultātus.

Kritika atbilst patiesībai. Novērst šo faktu, liedzot politiķiem ieņemt amatus gan likumdevēja varā, gan izpildvarā, nav iespējams, jo populāram politiķim nav alternatīvas, cerot uz kādu ministra krēslu, atteikties no kandidēšanas par deputātu.

Tomēr arī parlamentāras demokrātijas nav vienādas. Latvijā Valsts prezidents var nosaukt Ministru prezidenta kandidātu, kuram nav obligāti jābūt ievēlētajam deputātam. Citās valstīs konstitūcija tieši nosaka, ka Ministru prezidents jāizvēlas no deputātu vidus. Jebkurā gadījumā valdība var pastāvēt tikai ar parlamenta uzticību. A. Gārša uzskata, ka vēlētajū uzticība vairotos, ja par ministriem kļuvušo deputātu vietā nenāktu citi saraksta kandidāti. Vai tiešām tā?

Lielās valstīs, kuru parlamentos sēž vairāki simti deputātu, tas nav tik būtiski. Bet Latvijā pašlaik Ministru kabinets sastāv no 15 ministriem, kamēr Saeimā ir 100 deputātu. Ja neviens izpildvaras pārstāvis nenoliktu savu deputāta mandātu, valdības sastāvs jau būtu tuvu vienai piektdaļai no deputātu krēsliem. Protams, var apgalvot, ka galu galā ir vienalga, kurš valdošās koalīcijas partiju biedrs garantē valdībai uzticību. Paši ministri, sniedzot sev parlamenta uzticību, varētu pat stabilizēt valdību.

Tomēr deputātiem ir jābūt komisijās, jāapspriež likumprojekti, jāstrādā frakcijās un jāpiedalās parlamenta sēdēs. Jau tā nav vienkārši sadalīt Saeimas komisijas tā, lai katra frakcija varētu piedalīties katrā komisijā un lai tur būtu cilvēku skaits, kas ļauj

komisijai pilnvērtīgi darboties. Kā deputāti to paveiks, ja viņi vienlaikus ir ministri?

A. Gārša kā piemēru min britu Vestminsteras modeli. Tur ministri ir pārstāvēti parlamentā un var piedalīties likumdošanā. Bet parlamentārā demokrātijā likumdevējs bieži vien tikai apstiprina izpildvaras likumprojektus. Varas dalīšanu ierobežo tas, ka ministrijās strādā savas nozares eksperti, kamēr deputāti ar dažiem darbiniekiem un padomdevējiem nespēj izstrādāt visus nepieciešamos likumprojektus.

A. Gāršas apgalvojums, ka, būdams deputāts, ministrs intensīvāk atskaitītos parlamentam un būtu atbildīgāks, ir pretrunā ar parlamentāras demokrātijas likumdevēja tiesībām un darba kārtību. Deputāti plenārsēdēs uzdod ministriem jautājumus. Ministriem ir jāatbild, un neuzticības gadījumā parlaments valdību var gāzt.

Protams, nevar noliegt, ka jaunu deputātu ienākšana Saeimā apgrūtina likumdošanu un tās kvalitāti, jo jaunam cilvēkam sākumā vajag iepazīties ar jauno darba vietu. Arī demokrātiskās valstīs nav viss ideāli. Lai gan A. Gāršas kritika ir saprotama, viņa priekšlikumi nepārlicina.

Aksels Reecs (Axel Reetz), politologs

Latvijas Avīze,
01.04.2009